

**TOKAT GAZİOSMANPAŞA BİLİMSEL ARAŞTIRMA DERGİSİ
(GBAD)**

Tokat Gaziosmanpaşa Journal of Scientific Research

ISSN: 2146-8168

<http://dergipark.gov.tr/gbad>

Araştırma Makalesi (Research Article)

Cilt/Volume : 8

Sayı/Number: 1

Yıl/Year: 2019

Sayfa/Pages: 74-90

Alınış tarihi (Received): 07.03.2019

Kabul tarihi (Accepted): 29.05.2019

Besi Sığırcılığında Tarım Kredi Kooperatiflerinin Rolü: Sinop İli Erfelek İlçesi Araştırması

Kemal ÖZ^a, Nuray KIZILASLAN^{b*}

^a*Erfelek Tarım Kredi Kooperatifi, Erfelek/Sinop*

^b*Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü 60240 Tokat*

**Sorumlu yazar, e-posta adresi: nuray.kizilaslan@gop.edu.tr*

ÖZET: Bu çalışmada Sinop İli Erfelek İlçesinde Tarım Kredi Kooperatifinin ortaklara olan katkısı incelenmiştir. Araştırma verileri ilçede 250 işletme ile yapılan anketlerden elde edilmiştir. Çalışmada işletme sahiplerinin sosyal ve ekonomik yapıları ortaya konmuştur. Tarım Kredi Kooperatifi'ne ortak olma veya olmama durumları araştırılmış, nedenleri belirlenmiştir. Ortakların kooperatiften ekonomik ve sosyal yönde ne gibi faydalar sağladığı araştırılarak kooperatifin rolü ortaya konulmuştur. Araştırmaya katılan işletmelerin %84'ü Tarım Kredi Kooperatifine ortak, %16'sı ise ortak değildir. Bölgenin ana geçim kaynağı sığır besiciliği olup, bunun yanında ormancılık ve diğer tarımsal faaliyetler de geçim kaynaklarındandır. Verilerin analizinde Khi-kare testi uygulanmıştır. İşletmecilerin kooperatife ortaklıkları konusunda çeşitli faktörler etkilidir. Bu faktörlerden tarımsal alet-ekipman yeterliliği, kooperatifte uygulanan faiz oranlarından memnuniyet, hayvancılığın geliştirilmesi için kooperatiften yararlanma, işletmelerin hayvan kapasiteleri ve besi sığırlarının ortalama besiyeye alma süresi kooperatife ortak olma konusunda önemli bulunmuştur. Sinop İli Erfelek İlçesi'nde besicilik yapan işletmelerin ekonomik düşünceyle kooperatife yönelindikleri görülmektedir. Kooperatif hayvancılığın geliştirilmesi ve sürdürülebilirliği açısından ortaklarına katkılar sağlamaktadır. Canlı hayvan varlığının geçmiş dönemlere bakılarak bir hayli azaldığı gözlemlenmektedir. Bu azalışın önüne geçmek için hayvan ırklarının ve otlakların ıslahı çalışmalarının artırılması gerekmektedir. Bu çalışmalarda kooperatiflerin etkinliği artırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler – *Besi Sığırcılığı, Sinop, Erfelek, Tarım Kredi Kooperatifi*

The Role of Agricultural Credit Cooperatives in Cattle Breeding: A Study on Sinop Erfelek

ABSTRACT: This study investigates the contribution of Agricultural Credit Cooperative to the partners in Erfelek District of Sinop province. The survey data were obtained from surveys conducted with 250 enterprises in the district. In this study, the social and economic structures of the owners are presented. Business owners' status of being a partner or not of Agricultural Credit Cooperative were investigated and their reasons were determined. The role of the cooperative in the economic and social aspects of the partners was investigated. 84% of the enterprises participating in the research is partner to the Agricultural Credit Cooperative whereas 16% is not a partner. The main livelihood of the region is cattle fattening, as well as forestry and other agricultural activities. Chi-square test was used to analyze the data. There are several factors effecting the participation of partners to the cooperative. Among these factors, sufficient agricultural equipment, satisfaction with the interest rates applied in the cooperative, benefiting from cooperatives for the development of animal husbandry, animal capacities of enterprises and average feeding period of fattening cattle were found important. It is seen that the enterprises that make the fattening business are turning to cooperative with economic thinking in Erfelek District of Sinop. The cooperative contributes to the development and sustainability of animal husbandry. It is observed that the presence of live animals has decreased considerably by looking at past periods.. In order to prevent this decrease, breeding activities of animal breeds and pastures should be increased. The efficiency of cooperatives should be increased in these studies.

Keywords – *Cattle Breeding, Sinop, Erfelek, Agricultural Credit Cooperatives*

1. Giriş

Türkiye ekonomisinde hayvancılık sektörü yurt içi hayvansal gıda ihtiyacının karşılanması, sanayi sektörüne girdi temini, ihracat ve yarattığı istihdam olanakları açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği'ne entegrasyonda kritik sektörlerden biri olması hayvancılığın önemini artırmaktadır.

Türkiye hayvancılık sektörü bugün devletin planlayıcı, düzenleyici ve yol gösterici rolüne çok daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçta hâlihazırdaki kronik yapısal sorunların yanı sıra kentleşme ve gelir artışına bağlı olarak hayvansal ürün talebine yeterli yanıt veremeyen arz, girdi ve ürün fiyatlarındaki dönemsel dalgalanmalar, değişen ve derinleşen uluslararası rekabet ve yakın coğrafyamızdaki risk ve istikrarsızlıklar önemli rol oynamaktadır (Can, 2018).

Hayvancılık, ister ihtisaslaşmış hayvancılık işletmeleri şeklinde, isterse bitkisel üretimle yarı ihtisaslaşmış şekilde birlikte yürütülsün, yılın her ayında istihdam imkânı sağlayan bir üretim faaliyetidir. Yaşlı ve çocukların bu faaliyette çalıştırılabilmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Türkiye'de kadın, hayvancılıkta bakım, besleme, sağım işlemlerinin %50'sini karşılamaktadır. Dolayısıyla, hayvancılığın geliştirilebilmesi, gün geçtikçe artan işsizlik sorununun çözümünde önem taşıyacaktır (Şahsuvaroğlu, 1995).

Türkiye'de artan nüfusun meydana getirdiği talep ve yükselen sosyo-ekonomik refah düzeyi et üretiminin artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Besicilik; kasaplık hayvanlardan elde edilen et miktarının artırılması ve kalitesinin yükseltilmesi yanında, çeşitli hayvan yemlerinin ve endüstri kalıntılarının daha iyi bir şekilde değerlendirilmesi bakımından büyük önem taşıyan, yeni istihdam yaratmak suretiyle ekonomiye büyük ölçüde katkıda bulunan önemli bir hayvancılık alt sektörüdür (Çiçek ve Sakarya, 2003; Sakarya, 1990).

Bölgelere göre değişmekle birlikte, tarımsal üretim içerisinde gerek ekonomik değer gerekse kaynakların kullanımı açısından da önemli bir faaliyettir. Bölgeler arası dengeli kalkınmanın gerçekleştirilmesinde, iç ve dış pazarların besili karkas ağırlığına sahip ve kaliteli sığır eti taleplerinin karşılanmasında besiciliğin önemi büyüktür (Akçay, 2006). Hayvansal üretimde kontrollü bir üretimle birlikte pazarlama kaynaklarının güvenli ve yeterli olması gerekmektedir. Aksi takdirde işletmelerin sürdürülebilirliği risk altına girecektir.

Süt ya da besi sığırcılığı işletmelerinde üretim maliyetlerinin %60-70'ini yem girdilerinin oluşturması, yemleme ile yapılacak iyileştirmenin karlılığa etkisini açıklamaya yeterlidir. Bu nedenle, hayvancılık işletmelerinin kaliteli kaba yem gereksinimini karşılamak için çayır ve meraların ıslahı, yem bitkisi üretim alanlarının artırılması, ucuz ve alternatif kaba yem kaynaklarının hayvansal üretime kazandırılması ve kaliteli kaba yem üretim tekniklerinin aktarılması gerekmektedir (Serin ve Tan, 2001; Yolcu ve Tan, 2008). Gerek bitkisel gerekse hayvansal üretimde faaliyet gösteren üreticiler, kullandıkları girdilerin fiyatlarına müdahale edemediklerinden, kullanılan girdilerin miktarı ve çeşidinde kısıtlamalar yapmakta ve bu durum verim kaybına neden olmaktadır. Oysa rasyonel davranış gösteren her üreticinin amacı; mevcut kaynaklarla gerçekleştirdiği üretim sonucunda elde ettiği çıktı miktarını artırmaktır. Bu amacı gerçekleştiren her üretici kaynaklarını daha etkin kullanmış olacaktır. Etkinlik potansiyel bir çıktıya uzaklığı belirtir. Bu nedenle, tarımsal ürünlerde mevcut ve potansiyel üretkenlik düzeyleri arasındaki farkların ortaya konması amacıyla işletme düzeyinde yapılmış verimlilik ve etkinlik

çalışmalarına gerek duyulmaktadır (Gündüz ve Dağdeviren, 2011). Verimlilik ve etkinlik çalışmaları ise, örgütlenmiş bir toplumda sistemli bir şekilde yapılır. Örgütlenmenin bir modeli de kooperatifleşmedir.

Kooperatifçilik, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, önemli bir sosyal ve ekonomik hareket olarak kabul edilmekte, dünyada demokrasinin, barışın, çevrenin korunmasına ve istihdam yaratma, kaynakları harekete geçirme, yatırım oluşturma ve ekonomiye, sürdürülebilir kalkınmaya ve yoksullukla mücadeleye katkıları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca kooperatifler bütünüyle ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınma ve gelişmelerinde önemli bir araç olarak kullanılmaktadır (Çelik Ateş ve ark., 2014).

Tarımda bir örgütlenme modeli olan kooperatifler, yoksulluğun azaltılması, gıda güvenliği ve istihdam yaratma sorunlarının üstesinden gelme konusunda doğasında var olan avantajlara sahiptir. Hem kamu hem de özel sektörün başarısız olduğu alanlarda mal ve hizmet sunma konusunda büyük bir potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir. Genel olarak, kooperatifler “yerel ihtiyaçları” ele alan, “yerel yetenek” kullanan ve “yerel liderler” önderliğindeki “yerel kurumlar”dır (Kumar, et al., 2015). Üreticilerin kaynaklarının etkin kullanımlarını sağlamak için yerel ihtiyaç ve talepleri gözeterek kooperatif yapılara gereksinim vardır.

Kooperatif örgütlenme biçimi, ülkedeki ekonomik açıdan daha zayıf olan özellikle tarım kesimi için ideal organizasyondur. Türkiye’de tarım sektöründeki dalgalanmanın önüne geçmek için besi sığırcılığı yapan üreticilerin kooperatif çatısı altında birleşmesi teşvik edilmelidir. Kooperatifin sürekliliği sağlanması, kaynakları akılcı ve yerinde kullanması, çiftçilere kredi sağlanması, ortakların ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlanması bu gerekliliği gözler önüne sermektedir. Üretici ile tüketici arasında köprü olma bağlamında kooperatifler önemli bir görev üstlenmektedir.

Türkiye’de hayvancılık işletmelerinin ürününü daha iyi değerlendirmesi, gelirini artırması, tüketicinin uygun koşullarda hayvansal ürün tüketmesi ancak üretim sektörünün kendi içinde örgütlenmesi ile mümkün olabilecektir. Bu örgütlerin devlet tarafından teşvik edilmesi ve kuruluşlarının kolaylaştırılması gereklidir.

Yapılan bu çalışmada, yerelde Tarım Kredi Kooperatifinin besi sığırcılığı yapan işletmelerle ilişkisi incelenmiş, besi sığırcılığı açısından kooperatifin rolü ortaya konmuştur.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini, Sinop İli Erfelek İlçesinde besi sığırcılığı yapan, kooperatife ortak olan ve olmayan işletmelerle yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Anket çalışması Mart-Nisan 2015’de yapılmıştır. Konu ile ilgili ikincil veri olarak Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZYKA), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın istatistiksel verileri kullanılmıştır.

Araştırmaya konu olan Sinop İli Erfelek İlçesi’ne bağlı köylerdeki tarım işletmeleri Tarım İlçe Müdürlüğü ve 1770 Sayılı Erfelek Tarım Kredi Kooperatifi kayıtlarından elde edilmiştir. Sinop İli Erfelek İlçesine bağlı 46 köy bulunmaktadır. 46 köy arasında coğrafi alanı geniş, ulaşım imkanları zor ve besicilik konusunda yeterli olmayan köyler

bulduğundan, hayvansal üretimin daha fazla yapıldığı köyler tercih edilmiştir. Sinop İli Erfelek İlçesine bağlı 46 köy'ün 26'sı araştırma kapsamına alınmıştır.

Seçilen köylerde Erfelek Tarım İlçe Müdürlüğü'ne kayıtlı 2500 çiftçi bulunmaktadır. Gayeli olarak bu işletmelerin %10'u ile görüşülmesi uygun bulunarak 250 işletme ile anket yapılmasına karar verilmiştir. Yapılan ankette kooperatife ortak olma veya olmama, besledikleri sığır sayıları, besicilikle geçimlerini sağlayıp sağlayamadıkları, kooperatifin tarımsal üretimlerine katkısının ne düzeyde olduğu gibi sorulara cevap aranmıştır.

Çalışmaya konu bölgede işletmelerin sosyo-demografik yapıları, ekonomik durumları, üretim desenleri ve miktarları, eğitim faaliyetleri gibi durumlarla kooperatife ortak olma veya olmama durumu karşılaştırılmıştır. İşletme sahiplerine yöneltilen soruların, kooperatife ortak olma veya olmama arasındaki ilişkiyi belirlemede X^2 (Khi-Kare) bağımsızlık testi kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Sinop İli Erfelek İlçesinde sığır besiciliği yapan işletmelerden elde edilen veriler Tarım Kredi Kooperatifine ortak olup olmama durumuna göre incelenmiş ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu veriler ışığında aşağıdaki değerlendirmeler yapılmıştır:

Çizelge 1. Cinsiyete göre kooperatif ortaklığı

Table 1. Cooperative partnership by sex

Cinsiyet	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Erkek	205	97.16	37	94.87	242	96.80
Kadın	6	2.84	2	5.13	8	3.20
Toplam	211	200.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=0.55$		df=1	p=0.456			

Araştırmaya katılan işletmecilerin cinsiyetlerine göre kooperatife ortak olma durumları incelendiğinde kooperatife ortak olanların %97.16'sını erkek, %2.84'ü kadınların oluşturduğu tespit edilmiştir. Ortak olmayanların ise %94.87'si erkek, %5.13'ü kadındır. Yapılan khi-kare analizinde cinsiyet ile kooperatife ortak olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kooperatife ortak olma noktasında cinsiyete bağlı bir farklılık gözlenmemektedir. Kooperatif cinsiyete bakmadan ortaklık şartlarını sağladığı takdirde kayıt işlemi yapmaktadır. Ancak genellikle kooperatife ortak olanların erkeklerden oluştuğu söylenebilir.

Katılan işletmecilerin yaşlarına göre, kooperatife ortak olanların 18-30 yaş grubunda %6.16, 31-50 yaş grubunda %38.39, 51 ve üzeri yaş grubunda ise %55.45 oranında olduğu görülmüştür. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların 18-30 yaş grubunda %12.82, 31-50 yaş grubunda %41.03 ve 51 ve üzeri yaş grubunda %46.15'i kooperatife ortak değildir.

Çizelge 2. Yaşa göre kooperatif ortaklığı**Table 2.** Cooperative partnership by age

Yaş	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
18-30	13	6.16	5	12.82	18	7.20
31-50	81	38.39	16	41.03	97	38.80
51 ve üzeri	117	55.45	18	46.15	135	54.00
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=2.61$		df=2		p=0.271		

Yapılan khi-kare analizinde yaş ile kooperatife ortak olma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kooperatife ortak olup olmama konusunda yaş faktörünün önemli olmadığı söylenebilir. Ancak kooperatife ortak olanların %55.45'inin yaş aralığının 51 ve üzerinde olması kooperatifin sürdürülebilirliği konusunda genç çiftçilere yönelik eğitim verilmesi gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır.

Çizelge 3. Eğitime göre kooperatif ortaklığı**Table 3.** Cooperative partnership by education

Eğitim durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
İlkokul	144	68.25	25	64.10	169	67.60
Ortaokul	42	19.91	9	23.08	51	20.40
Lise	17	8.06	3	7.69	20	8.00
Üniversite	5	2.37	2	5.13	7	2.80
Okuma yazma yok	3	1.42	0	0,00	3	1.20
Toplam	211	100,00	39	100,00	250	100,00
$\chi^2=1.7$		df=5		p=0.888		

Araştırma kapsamında görüşülen çiftçilerin çoğunluğunu (%67.60) ilkökul mezunları oluşturmaktadır. Ortaokul mezunları %20.40 oranındayken daha yüksek eğitim düzeylerinin oldukça düşük (%10.80), üniversite mezunlarının ise çok daha sınırlı bir oranda kaldığı (%2.80) görülmektedir. Eğitim düzeyi ile kooperatife ortak olma eğilimi arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Khi-kare sonucuna göre ilişki bulunmamıştır. Araştırmaya katılan, kooperatife ortak olan veya olmayan işletmecilerin eğitim durumları ilkökul seviyesinde yoğunlaşmıştır. Bu durum kooperatifin kalkınma faaliyetlerine katılımında dikkate alınması gereken bir unsurdur.

Araştırmaya katılan işletmelerin aylık gelirlerine göre kooperatife ortaklık durumları incelendiğinde, kooperatife ortak olanların %96.21'inin gelirleri 2 000 TL'nin altında iken geriye kalan %3.79'unun geliri 2000 TL'nin üzerindedir. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %92.31'inin aylık geliri 2000 TL'nin altında olup, %7.69'unun ise 2000 TL'nin üzerindedir.

Çizelge 4. Aylık gelirlere göre kooperatif ortaklığı**Table 4.** Cooperative partnership based on monthly income

Aylık gelir (TL)	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu						
	Ortak		Ortak değil		Genel		
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	
1 000 TL ve altı	103	48.82	21	53.85	124	49.60	
1 001 tl-1 999 TL arası	100	47.39	15	38.46	115	46.00	
2 000 TL ve üzeri	8	3.79	3	7.69	11	4.40	
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00	
$\chi^2=1.87$						df=2	p=0.391

Yapılan khi-kare analizinde aylık gelir ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çizelge’de yer alan verilere göre, kooperatife ortak olanlar grubunda düşük gelirli olanların biraz daha yüksek oranda olduğu görülmekle birlikte, bu farklılık istatistiksel düzeyde anlamlı değildir.

Çizelge 5. Çiftçilik deneyimine göre kooperatif ortaklığı**Table 5.** Cooperative partnership by the farming experience

Çiftçilik deneyimi	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu						
	Ortak		Ortak değil		Genel		
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	
1-5 yıl	7	3.32	1	2.56	8	3.23	
6-10 yıl	24	11.38	8	20.51	32	12.90	
11 ve üzeri yıl	180	85.30	30	76.92	208	83.87	
Toplam	211	100.00	39	100.00	248	100.00	
$\chi^2=2.41$						df=2	p=0.300

Araştırmaya katılan işletmecilerden kooperatife ortak olanların %85.30’u 11 yıl ve daha fazla süredir çiftçilikle uğraşmakta; %11.48’si 6-10 yıldır ve %3.35’i 1-5 yıldır çiftçilikle uğraşmaktadır. Kooperatife ortak olmayanların %76.92’si 11 ve üzeri yıl, %20.51’i 6-10 yıl, %2.56’sı ise 1-5 yıl aralığında çiftçilikle uğraşmaktadır. Yapılan khi-kare analizinde çiftçilik süresi ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 6. İşlenen arazi miktarına göre kooperatif ortaklığı**Table 6.** Cooperative partnership based on the amount of land cultivated

İşlenen arazi	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu						
	Ortak		Ortak değil		Genel		
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	
1-15 dekar	13	6.16	4	10.26	17	6.80	
16-30 dekar	46	21.80	10	25.64	56	22.40	
31-50 dekar	75	35.55	11	28.21	86	34.40	
51 ve üzeri dekar	77	36.49	14	35.90	91	36.40	
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00	
$\chi^2=1.54$						df=3	p=0.671

Araştırmaya katılan işletmelerden kooperatife ortak olanların %36.49’u 51 dekar ve üzeri, %35.55’i 31-50 dekar, %21.80’i 16-30 dekar, %6.16’sı 1-15 dekar araziyi işlemektedir. Kooperatife ortak olmayanların ise, %35.90’ı 51 ve üzeri dekar, %28.21’i 31-50 dekar,

%25.64'ü 16-30 dekar ve %10.26'sı ise 1-15 dekar aralığında arazi işlemektedir. Yapılan khi-kare analizinde işletmelerin işlediği arazi miktarı ile kooperatifte ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 7. Tarımsal alet- ekipman yeterliliğine göre kooperatif ortaklığı

Table 7. Cooperative partnership based on the competence of agricultural tools-equipment

Üreticiye göre işletmenin tarımsal alet-ekipman yeterliliği	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu						
	Ortak		Ortak değil		Genel		
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	
Yeterli buluyor	27	12.80	12	30.77	39	15.60	
Yeterli bulmuyor	184	87.20	27	69.23	211	84.40	
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00	
$\chi^2=6.51$						df=1	p=0.01

Araştırmaya katılan işletmecilere bitkisel üretim yapmak için tarımsal alet ekipman durumlarını yeterli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Sonuçlara göre kooperatife ortak olanların %12.38'inin yeterli tarımsal aleti olup, %87.62'sinin yeterli tarımsal aleti bulunmamaktadır. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %30.00'unun yeterli tarımsal aleti olup, %70.00'inin yeterli tarımsal aleti yoktur. Yapılan khi-kare analizi işletmenin alet-makina varlığı ile kooperatife ortaklık durumunun ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç iki varsayımı destekleyebilir; birincisi kooperatif ortağı olan işletmelerin alet-makina varlığına katkı sağlamakta, bu konudaki yeterliliklerini olumlu yönde etkilemektedir. Diğer açıdan kooperatifin alet-makine konusundaki desteği, kooperatife ortak olma konusunda olumlu yönde etkilidir.

Çizelge 8. Besi sığırı kapasitesine göre kooperatif ortaklığı

Table 8. Cooperative partnership according to beef cattle capacity

Besi sığırı kapasitesi	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu						
	Ortak		Ortak değil		Genel		
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	
1-10 baş	50	23.69	16	41.03	66	26.40	
11-20 baş	76	36.02	7	17.94	83	33.20	
21-50 baş	67	31.75	14	35.90	81	32.40	
51 ve üzeri baş	18	8.53	2	5.13	20	8.00	
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00	
$\chi^2=7.36$						df=3	p=0.06

Araştırmaya katılan işletmelerden, kooperatife ortak olanların %36.02'si 11-20 baş, %31.75'i 21-50 baş, %23.69'u 1-10 baş ve %8.53'ü ise 51 ve üzeri sığır kapasitesine sahip olduğunu belirtmektedir. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %41.03'ü 1-10 baş, %35.90'ı 21-50 baş, %17.94'ü 11-20 baş ve %5.13'ü ise 51 ve üzeri sığır kapasitesine sahip olduğunu ifade etmiştir. Yapılan khi-kare analizi sonucu ulaşılan p değeri 0.05'ten büyük olduğundan işletmelerin besleme kapasiteleri ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak 0.10 önem düzeyinde anlamlı bir ilişkiden bahsedilebilir. Buna göre, işletme kapasitesinin kooperatife ortak olma bakımından önemli olduğu söylenebilir. Bölgenin geçim kaynağının hayvancılık olması nedeniyle besiciler dönemsel olarak para kazanmaktadır. Bu nedenle kooperatiftan kullandıkları hayvansal

kredileri dönemsel ödemekte olup, bu durumun ortak sayısı artırdığından söz edilebilir. Ayrıca daha yüksek kapasiteye sahip olan işletmecilerin kooperatife daha fazla ortak olması, besiciliği daha profesyonel yapanların kooperatife ortaklığın önemini daha çok anlamasıyla da açıklanabilir.

Çizelge 9. Tarımsal fuarlara katılıma göre kooperatif ortaklığı

Table 9. Cooperative partnership according to participation in agricultural fairs

Tarımsal amaçlı fuarlara katılım	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Katıldı	45	21.32	6	15.38	51	20.40
Katılmadı	166	78.67	33	84.62	199	79.60
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=0.631$		df=1	p=0.42			

Araştırmaya katılan işletmecilerin tarımsal amaçlı düzenlenen fuarlara katılımlarına bakıldığında ortak olanların %21.32'si katıldığını, %78.67'si katılmadığını belirtmektedir. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %15.38'i katıldığını, %84.62'si katılmadığını ifade etmektedir. Yapılan khi-kare analizinde işletmecilerin tarımsal amaçlı fuarlara katılma durumları ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Tarımsal amaçlı fuarlar sosyal bir aktivite ve gelişim olup kooperatife ortak olmaları ile doğrudan ilgili değildir. Fakat kooperatiflerin bu tür aktivitelere ortaklarının katılmasını teşvik etmesinin kooperatifleşmede birlik-beraberlik, işbirliği ve ortak akıl kavramları bakımından faydalı olacağı söylenebilir.

Çizelge 10. Besi sığırcılığından kazanç sağlama durumuna göre kooperatif ortaklığı

Table 10. Cooperative partnership based on profitability from cattle breeding

Besi sığırcılığından geçimi için yeterli olacak düzeyde kazanç sağlama durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Yeterli kazanç sağlıyor	63	29.86	8	20.51	71	28.40
Yeterli kazanç sağlamıyor	148	70.14	31	79.48	179	71.60
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=0.631$		df=1	p=0.42			

Araştırmaya katılan işletmelerden kooperatife ortak olanların %29.86'sı besi sığırcılığı faaliyetinden geçimini sağlayacak gelir elde ettiğini, %70.14'ü ise geçimini sağlayacak kadar gelir elde edemediğini belirtmiştir. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %20.51'i geçimlerini sağlayacak kadar gelir elde ettiklerini, %79.48'i ise yeterli gelir elde edemediklerini belirtmiştir. Yapılan khi-kare analizinde, işletmelerin besi sığırcılığı faaliyetinden geçimini sağlayacak yeterlilikte gelir etme durumu ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Besicilikte et kesim fiyatlarının kazanç sağlamada belirgin etkisi olduğu, üretim maliyetlerinin bu masrafı karşılamadığı anlaşılmaktadır. Kooperatifin girdi maliyetlerini düşürerek ortaklarına hizmet sunması, dolayısıyla piyasayı kontrol ederek ortaklarına fayda sağlaması gerekmektedir.

Çizelge11. Sığırların besiye alınma sürelerine göre kooperatif ortaklığı
Table 11. Cooperative partnership according to the period of feeding of cattle

Besi sığırını ortalama besiye alma süresi (ay)	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
1-3 ay	3	1.42	2	5.13	5	2.00
4-6 ay	37	17.54	3	7.69	40	16.00
7-9 ay	145	68.72	25	64.10	170	68.00
10 ay ve üzeri	26	12.32	9	23.07	35	14.00
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=7.033$		df=3	p=0.07			

Araştırmaya katılan işletmelerin besi sığırını ortalama olarak besleme süresine ilişkin sonuçlara göre kooperatife ortak olanların %1.42'si 1-3 ay, %17.54'ü 4-6 ay, %68.72'si 7-9 ay ve %12.32'si ise 10 ay ve üzeri beslemektedir. Kooperatife ortak olmayanların ise %5.13'ü 1-3 ay, %7.69'u 4-6 ay, %64.10'u 7-9 ay ve %23.07'si 10 ay ve üzeri hayvanlarını besiye almaktadırlar. Yapılan khi-kare analizinde p değeri 0.05'ten büyük olduğundan besi sığırlarını ortalama besleme süresi ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. 0.10'a göre önemli bir ilişkiden söz edilebilir. Bu ilişki 7-9 ay besiye alınan sığırın ve kooperatife ortak olan kişilerden kaynaklanmaktadır. Bu istatistiksel ilişkide önemli farklılık, kooperatife ortak olup sığırlarını 7-9 ay besiye alanlar grubundan kaynaklanmaktadır.

Çizelge 12. Herhangi bir birliğe üyelik durumuna göre kooperatif ortaklığı
Table 12. Cooperative partnership according to membership status of any union

Herhangi bir birliğe üyelik	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Üye	52	24.64	11	28.21	63	25.2
Üye değil	159	75.36	28	71.79	187	74.8
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=0.221$		df=1	p=0.637			

Araştırmaya katılan işletmecilerden kooperatife ortak olanların %24.64'ü başka bir birliğe üye olduğunu, %75.36'sı ise başka bir birliğe üye olmadığını belirtmektedir. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %28.21'inin başka bir birliğe üye oldukları, %71.79'unun ise başka bir birliğe üye olmadıkları anlaşılmıştır. Yapılan khi-kare analizinde herhangi bir birliğe üyelik ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kooperatife ortak olanların, kooperatifin aynı ve nakdi kredi imkanlarından faydalandığı, birliğe üye olanların ise devlet teşviklerinden yararlandığı söylenebilir. Eğer çiftçi devlet teşvikinden yararlanmak istiyorsa üye olması zorunludur. Fakat kooperatife ortak olmasında böyle bir zorunluluk yoktur.

Araştırmaya katılan işletmecilerden kooperatife ortak olanların %88.15'i ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşabildiğini, %11.85'i ise ulaşamadığını savunmaktadır. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %76.92'si ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşabilmekte olup, %23.08'i ulaşamamaktadır.

Çizelge 13. Bilgiye ulaşma durumuna göre kooperatif ortaklığı**Table 13.** Cooperative partnership according to the state of access to information

Tarım kredi kooperatifinden ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşım	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Ulaşabiliyor	186	88.15	30	76.92	216	86.40
Ulaşamıyor	25	11.85	9	23.08	34	13.60
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=2.372$		df=1	p=0.123			

Yapılan khi-kare analizinde Tarım Kredi Kooperatifinden ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşabilme durumu ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çiftçiler kooperatife ister ortak olsun/olmasın istedikleri bilgiye ulaşım olanağının farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bu durum kooperatifin tüm üreticilere yönelik danışmanlık yaptığını da göstermektedir.

Çizelge 14. Besi sığırcılığı için satılan ürünlerin yeterliliğine göre kooperatif ortaklığı**Table 14.** Cooperative partnership based on the competence of products sold for fattening cattle

Besi sığırcılığı faaliyeti için tarım kredi kooperatifinin satmış olduğu ürünlerin yeterlilik durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Yeterli	165	78.20	29	74.36	194	77.60
Yetersiz	46	21.80	10	25.64	56	22.40
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=0.279$		df=1	p=0.597			

Araştırmada Tarım Kredi Kooperatifinin satmış olduğu ürünlerin besi sığırcılığı faaliyetleri için yeterli olup olmadığı araştırılmıştır. Kooperatife ortak olan işletmecilerin %78.20'si yeterli olduğunu, %21.80'ı ise kooperatifin satmış olduğu ürünlerin yeterli olmadığını belirtmektedirler. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %74.36'si kooperatifin satmış olduğu ürünlerin yeterli olduğunu, %25.64'ü yeterli olmadığını belirtmektedir. Yapılan khi-kare analizinde Tarım Kredi Kooperatifinin satmış olduğu ürünlerin yeterlilik durumu ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Dolayısıyla kooperatife ortak olan ve olmayan üreticilerin satılan ürünlerin yeterlilikleri konusunda farklı düşünmediği görülmüştür.

Çizelge 15. Yem temin durumuna göre kooperatif ortaklığı**Table 15.** Cooperative partnership according to feed supply status

Talep edilen yem çeşitlerini kooperatiften temin edebilme durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Temin edilebiliyor	175	82.94	29	74.36	204	81.60
Temin edilemiyor	36	17.06	10	25.64	46	18.40
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=1.613$		df=1	p=0.203			

Araştırmaya katılan işletmecilerin istediği yem çeşitlerini kooperatiften temin edebilme durumuna bakıldığında; ortak olanların %82.94'ü temin edebildiklerini, %17.06'sı ise temin edemediklerini belirtmektedirler. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %74.36'sı istediği yem çeşidini temin edebildiğini, %25.64'ü ise temin edemediğini belirtmektedir. Yapılan khi-kare analizinde istenilen yem çeşitlerini kooperatiften temin edebilme durumu ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Böylelikle kooperatife ortak olsun veya olmasın üreticiler istediği yem çeşidini kooperatiften temin edebilme noktasında çoğunlukla bir sorun yaşamamaktadır.

Yapılan bir araştırmada kesif yem temininde yetiştiriciler yem fabrikasını (%64) tercih ederken, Tarım Kredi Kooperatiflerini tercih edenlerin oranının çok düşük düzeyde (%) olduğu bildirilmiştir (Diler ve ark., 2016). Diğer taraftan Soyak ve ark. (2007) yetiştiricilerinin %65 oranında yem bayilerini, Demir ve ark. (2013) ise %42.5 oranında Tarım Kooperatiflerini tercih ettiklerini bildirmiştir.

Çizelge 16. Besi sığırlarının yem tüketimine göre kooperatif ortaklığı

Table 16. Cooperative partnership of fattening cattle according to feed consumption

İşletmedeki sığırların yıllık yem tüketimi (ton)	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
0-5	21	9.95	8	20.51	29	11.60
6-10	66	31.28	10	25.64	76	30.40
11-15	55	26.07	9	23.08	64	25.60
16 ton ve üzeri	69	32.70	12	30.77	81	32.40
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=3.661$		df=3	p=0.300			

Araştırmaya katılan kooperatife ortak olan işletmede bulunan sığırların yıllık yem tüketimlerinin %32.70'i 16 ton ve üzeri, %31.28'i 6-10 ton, %26.07'si 11-15 ton ve %9.95'i ise 0-5 ton arasında olduğu görülmüştür. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %30.77'sinin 16 ton ve üzeri, %25.64'ünün 6-10 ton, %23.08'inin 11-15 ton ve %20.51'inin 0-5 ton aralığında yem tüketmektedir. Yapılan khi-kare analizinde işletmede bulunan sığırların yıllık yem tüketimleri ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kooperatifin ortaklarına ucuza yem temini konusunda destek sağlayacağı düşünülerek, ortak olanların sığırlarına vereceği yem miktarının daha yüksek olacağı ve bu avantajın üreticileri daha fazla ortak olmaya teşvik edeceği varsayımından hareket edilerek ilişki analizi yapılmıştır. Ancak ulaşılan sonuç, kooperatife ortak olanların sığırları için kullandıkları yem miktarı konusunda ortak olmayanlardan istatistiksel olarak önemli düzeyde bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada ortak olanların %63.98'i kooperatifin yem fiyatlarını uygun bulduklarını, %36.02'si ise bulmadıklarını belirtmektedirler. Kooperatife ortak olmayanların ise %61.54'ü uygun bulduğunu, %38.46'sı ise bulmadığını belirtmektedir. Yapılan khi-kare analizinde işletmecilerin kooperatifteki yem fiyatlarını uygun bulmaları ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuca göre, kooperatif ortağı olanlarla olmayanlar arasında kooperatifin yem fiyat politikasına ilişkin düşünce konusunda önemli bir farklılık bulunmamaktadır.

Çizelge 17. Yem fiyatlarını uygun bulma durumuna göre kooperatif ortaklığı**Table 17.** Cooperative partnership based on the availability of feed prices

Kooperatifteki yem fiyatlarını uygun bulma durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Uygun	135	63.98	24	61.54	159	63.60
Uygun değil	76	36.02	15	38.46	91	36.40
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=0.001$		df=1	p=0.972			

Sonuçlara göre, genel olarak üreticilerin çoğunluğu (%63,60) kooperatifin yem fiyatlarını uygun bulmaktadır. Alanda yapılan çalışma sırasında kooperatifin ortağı olan üreticiler için yem fiyatları konusunda bir avantaj sağlamadığı gözlemlenmiştir. Kooperatif ortaklık eğilimi arttırmak için ortağı olan üreticilere farklı fiyat uygulamasına gidebilir.

Çizelge 18. Sığırcılığa verilen desteğin yeterlilik durumuna göre kooperatif ortaklığı**Table 18.** Cooperative partnership based on qualification of cattle support

Kooperatifin besi sığırcılığına verdiği desteği yeterli bulma durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Yeterli	105	49.76	17	43.59	122	48.80
Yetersiz	106	50.24	22	56.41	128	51.20
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=0.463$		df=1	p=0.495			

Araştırmaya katılan kooperatife ortak olan işletmecilerin kooperatifin besi sığırcılığına verdiği desteği %49.76'sı yeterli bulduklarını, %50.24'ü ise yeterli bulmadıklarını belirtmektedirler. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %43.59'u yeterli, %56.41'i yetersiz bulmaktadır. Yapılan khi-kare analizinde işletmecilerin kooperatifin besi sığırcılığına verdiği desteği yeterli bulmaları ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kooperatife ortak olsun veya olmasın çiftçiler imkânlardan faydalanmaya çalışmaktadırlar. Fakat ortak olmayanların kooperatifi bir devlet kuruluşu olarak görmeleri ve ortak olmayan çiftçiye de yardımcı olmaları gerektiğini düşünmelerinden dolayı kooperatifin besi sığırcılığına verdiği desteği yetersiz olarak gördükleri sonucuna ulaşılabilir.

Çizelge 19. Sığırların pazarlanmasında faydalanma durumuna göre kooperatif ortaklığı**Table 19.** Cooperative partnership according to the benefit of marketing of cattle

Besi sığırlarının pazarlanması konusunda kooperatifin imkânlarından faydalanma durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Faydalıyor	76	36.02	12	30.77	88	35.20
Faydaalanmıyor	135	63.98	27	69.23	162	64.80
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=0.423$		df=1	p=0.515			

Araştırmada kooperatife ortak olanların besi sığırlarının pazarlanması konusunda kooperatif imkânlarından faydalanabilme durumu incelendiğinde %36.02'si faydalanabildiğini, %63.98'i ise faydalanamadığını belirtmiştir. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %30.77'si faydalanabildiğini, %69.23'ünün faydalanamadığını ifade etmektedir. Yapılan khi-kare analizinde işletmecilerin sığırlarının pazarlanması konusunda kooperatif imkânlarından faydalanabilme durumu ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kooperatifin ortak olsun veya olmasın tüm çiftçilere imkânları sunması gerekmektedir. Bölgede yaşayan çiftçileri kooperatifte toplayarak hayvan alım-satımında yönlendirmesi ve çiftçinin hayvanını alarak uygun kredi koşulları ile başka bir çiftçiye satması gerekmektedir. Böylelikle hayvan üreticisini koruyarak, piyasada vadeli ve uygun hayvan alımı yapan fırsatçılara imkân vermemesi gerekmektedir.

Çizelge 20. Alınan yem miktarına göre kooperatif ortaklığı

Table 20. Cooperative partnership based on the amount of feed taken

Kooperatiften yıllık alınan yem miktarı (ton)	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
0-5	116	54.98	27	69.23	143	57.20
6-10	66	31.28	9	23.08	75	30.00
11 +	29	13.74	3	7.69	32	12.80
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=2.088$		df=2	p=0.351			

Araştırmaya katılan kooperatife ortak olan işletmelerin kooperatiften yıllık aldıkları yem miktarı incelendiğinde sonuçlar göstermektedir ki, %54.98'i 0-5 ton, %31.28'i 6-10 ton ve %13.74'ü 11 ton ve üzeri yem almaktadır. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %69.23'ü 0-5 ton, %23.08'i 6-10 ton ve %7.69'u ise 11 ton ve üzeri yem almaktadır. Yapılan khi-kare analizinde işletmelerin kooperatiften yıllık olarak aldıkları yem miktarı ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çiftçiler, kooperatife ortak olsun veya olmasın istedikleri kadar yem alabilmektedirler. Kooperatiften alınan yem miktarının çoğunlukla 0-5 ton arasında olması işletmelerdeki hayvan varlığının az olmasıyla ilişkilendirilebilir. Üreticilerin bilinçlendirilerek hayvan sayılarının arttırmaları yönünde teşvik edilerek sürdürülebilir besicilik yönünde üretim yapmaları sağlanabilir.

Çizelge 21. Faiz oranlarından memnuniyet durumuna göre kooperatif ortaklığı

Table 21. Cooperative partnership based on satisfaction with interest rates

Kooperatifte uygulanan kredi faiz oranlarından memnuniyet durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Memnun	155	73.46	24	61.54	179	71.60
Memnun Değil	56	26.54	15	38.46	71	28.40
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=2.906$		df=1	p=0.088			

Araştırmada kooperatife ortak olan işletmecilerin kooperatifte uygulanan kredi faiz oranlarından %73.46'sı memnun oldukları, %26.54'ünün ise memnun olmadıklarını belirtmektedirler. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %61.54'ü memnun olduklarını, %38.46'sı ise memnun olmadıklarını belirtmektedirler. Yapılan khi-kare analizinde p

değeri 0.05'e yakın bir değer olduğundan dolayı işletmecilerin kooperatifte uygulanan kredi faiz oranlarından memnun olma durumları ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilebilir. Kooperatifte uygulanan 6 aya kadar faizsiz kredinin avantajlarını kullanan ortaklar memnuniyetlerini ifade etmektedirler. Ortakların piyasada belirsiz olan yem, gübre ve motorin fiyatlarından olumsuz yönde etkilenmemek adına kooperatifin uygun kredilerinden yararlanabilirler. Kooperatife ortak olmayanların ise uygun faiz oranları ile kredi kullanmaları için ortak olmaları gerekmektedir.

Çizelge 22. Hayvancılığın geliştirilmesi konusunda yararlanma durumuna göre kooperatif ortaklığı

Table 22. Cooperative partnership based on the status of benefiting from the development of animal husbandry

Hayvancılığın geliştirilmesi için kooperatiften yararlanma	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Yararlanıyor	110	52.13	11	28.21	121	48.40
Yararlanmıyor	101	47.87	28	71.79	129	51.60
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=7.399$		df=1		p=0.006		

Araştırmaya katılan işletmecilerin hayvancılığın geliştirilmesi için kooperatiften yararlanma durumuna göre incelendiğinde kooperatife ortak olanların %52.13'ü kooperatiften yararlanabildiklerini, %47.87'si ise kooperatiften yararlanamadıklarını belirtmektedirler. Hayvancılığı geliştirme konusunda kooperatif ortakları arasında yararlandığını ifade edenler daha yüksek orandadır. Kooperatife ortak olmayanların %28.21'i yararlandığını, %71.79'u ise yararlanmadığı belirtmektedir. Yapılan khi-kare analizinde p değeri 0.05'ten küçük olduğundan işletmecilerin hayvancılığın geliştirilmesi için kooperatiften yararlanabilme durumları ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kooperatife ortak olanların imkânlardan faydalandığı anlaşılmaktadır. Kooperatifin sunduğu imkânların başında uygun fiyat, kaliteli ürün ve uygun faiz oranları gelmektedir. Kooperatife ortak olmayanların ise sürdürülebilir bir hayvancılık için ortak olmaları ve imkânlardan faydalanmaları sağlanabilir.

Çizelge 23. Kooperatif yayınlarının ortaklığa katkısı

Table 23. Contribution of the cooperative publications to the partnership

Kooperatifin yayınladığı gazete, broşür ve afişlerin katkı durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Katkısı var	57	27.01	7	17.95	64	25.60
Katkısı yok	154	72.99	32	82.05	186	74.40
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=1.154$		df=1		p=0.282		

Araştırmaya katılan işletmecilerin kooperatifin yayınladığı gazete, broşür ve afişlerin katkı konusunda üreticilerin düşüncelerine ilişkin sonuçlara göre kooperatife ortak olanların %27.01'i yayın organlarının katkısı olduğunu belirtirken, %72.99'u ise katkısı olmadığını belirtmektedir. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %17.95'inin katkısı olduğunu, %82.05'inin katkısı olmadığını belirtmektedir. Yapılan khi-kare analizinde işletmecilerin kooperatifin yayınladığı gazete, broşür ve afişlerin katkı durumu ile kooperatife ortaklık

arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yayınlanan gazete, broşür ve afişlerin çiftçilerin kooperatife ortak olma konusundaki etkisinin yetersiz olduğu anlaşılabilir. Görsel basının üreticiler üzerinde etkili olduğu ve çiftçileri yönlendirdiği söylenebilir.

Çizelge 24. Eğitim faaliyetlerine katılıma göre kooperatif ortaklığı

Table 24. Cooperative partnership according to participation in training activities

Kooperatifin eğitim faaliyetlerine katılma durumu	Tarım kredi kooperatifine ortaklık durumu					
	Ortak		Ortak değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)
Katılıyor	64	30.33	9	23.08	73	29.20
Katılmıyor	147	69.67	30	76.92	177	70.80
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=1.311$		df=1		p=0.252		

Araştırmada kooperatife ortak olanların %30.33'ü kooperatifin eğitim faaliyetlerine katıldığını, %69.67'si ise eğitim faaliyetlerine katılmadığını belirtmektedir. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %23.08'i eğitim faaliyetlerine katıldığını, %76.92'si ise katılmadığını belirtmektedir. Yapılan khi-kare analizinde işletmecilerin kooperatifin eğitim faaliyetlerine katılma durumu ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kooperatif çiftçinin tarımsal olarak ihtiyacı olan her türlü ürünü sunmaktadır. Teknolojik gelişmeler, iyi tarım uygulamaları, bilinçli tarım vb. gibi çalışmalarda danışmanlık yapması gerekmektedir. Kooperatif tarımsal gelişmeleri takip etmeli ve çiftçiye aktarmalıdır.

Çizelge 25. Almak istenilen eğitim bakımından kooperatif ortaklığı

Table 25. Cooperative partnership in terms of the desired education

Besiciliğin gelişimi için kooperatiften almak istedikleri eğitim	Tarım kredi kooperatifine ortaklık					
	Ortak		Ortak Değil		Genel	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran
Sığır besleme	93	44.08	13	33.33	106	42.40
Yem hazırlama	68	32.23	16	41.03	84	33.60
Teknolojik gelişim	50	23.69	10	25.64	60	24.00
Toplam	211	100.00	39	100.00	250	100.00
$\chi^2=1.716$		df=3		p=0.633		

Araştırmada besiciliğin gelişimi için kooperatife ortak olanların %44.08'i sığır besleme, %32.23'ü yem hazırlama ve %23.69'u ise teknolojik gelişim hakkında eğitim almak istemektedir. Ayrıca kooperatife ortak olmayanların %33.33'ü sığır besleme, %41.03'ü yem hazırlama ve %25.64'ü teknolojik gelişim hakkında bilgi almak istemektedir. Yapılan khi-kare analizinde işletmecilerin besiciliğin gelişimi için kooperatiften eğitim alma durumu ile kooperatife ortaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bilinçli tarım yapmak için eğitim faaliyetlerine önem verilmeli, teknolojik gelişmeler takip edilerek birim alandan veya sığır başına daha fazla ürün elde edilmesi yönündeki eğitim çalışmalarına hız kazandırılmalıdır.

4. Sonuç

Türkiye'nin büyük çiftçi örgütlerinden olan Tarım Kredi Kooperatifleri Türk çiftçisine güven verdiği gibi Türk tarımının ilerlemesi ve sürdürülebilirliği noktasında önemli rol oynamaktadır. Tarım Kredi Kooperatifi ortaklarına sosyal ve ekonomik anlamda faydalar sağlamaktadır. Bunların başında gübre, yem, ilaç, plastik vb. gibi çiftçinin ihtiyacı olan tarımsal girdileri fabrikalar kurarak düşük maliyetle ortaklarına sunmaktadır. Ayrıca uygun faiz oranlarıyla kredilendirerek ödenebilirliğini arttırmaktadır. Ortaklarının ürettiği ürünleri alıp bu ürünleri de işleyerek kooperatiflerde ve serbest piyasada sunmaktadır.

Bu araştırmada, Sinop İli Erfelek İlçesinde sığır besiciliği yapan tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik faaliyetleri incelenmiş besicilik faaliyetinde Tarım Kredi Kooperatifinin rolü saptanmıştır.

Araştırma sonucuna göre, tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu geçimini sağlayacak kadar gelir elde edemediğini ifade etmektedir. Bununla birlikte kooperatiften ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşabildiğini, kooperatifin satmış olduğu ürünlerin besi sığırcılığı faaliyetleri için yeterli olduğunu, istediği yem çeşitlerini kooperatiften temin edebildiklerini, yem fiyatlarının normal olduğunu, kooperatifin besi sığırcılığına verdiği desteği yeterli bulduklarını, kooperatifte uygulanan kredi faiz oranlarından memnun olduklarını, kooperatiften hayvancılığı geliştirme konusunda yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Ancak genellikle besi sığırlarının pazarlanması konusunda kooperatif imkânlarından faydalanamadıkları ve kooperatifin eğitim faaliyetlerine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Kooperatiften alınan yem miktarı çoğunlukla 0-5 ton arasındadır. Bu işletmelerdeki hayvan varlığının az olduğunu göstermektedir.

Erfelek'te hayvansal üretim genellikle sığır besiciliği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Hayvan varlığının gün geçtikçe azaldığı Erfelek'te sürdürülebilir besicilik için damızlık sığır sayısının artırılması yönünde kooperatif çalışmalar yapmalıdır. Damızlık sığır üretimine yönelip üreticileri yönlendirerek sığırların besiye alınması sağlanmalıdır. Sığır üretiminde oluşabilecek verimlilik kooperatife eğilimi artırabilecektir.

Kooperatifin damızlık sığır üretiminde ortaklarına uygun vade ve faiz seçenekleriyle hayvan vermesi gerekmektedir. Damızlık sığırları verirken hangi amaçla beslendiğine göre kültür ırkı hayvanları seçenek olarak sunulmalıdır. Kooperatif ortakları besicilik yapacaksa et verimi yüksek olan sığırlar, eğer sütçülük yapacak ise de süt verimi fazla olan sığırlar vermelidir.

Kooperatifin piyasada oluşan fiyat artışlarını dengeleyici rolü vardır. Tarımsal ve hayvansal üretimde maliyetlerinin fazla olmasının en önemli nedenlerinin başında girdiler gelmektedir. Yem fiyatlarının yüksek oluşu hayvan fiyatının pahalı olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu durum et fiyatlarını etkilemektedir. Et fiyatlarının makul seviyelere düşürmek için damızlık hayvan sayısının artırılması ve girdi maliyetlerinin minimuma indirilmesi gerekmektedir. Sığır beslemede maliyetlerin yaklaşık %70'ini oluşturan yem fiyatları üretim yapılarak düşürülmelidir. İşletmede bulunan sığırları çoğunlukla üretiminin yapılmak istendiği ırklara çevirmelidir. İşletmelerde bulunan ahırlar standartlara uygun hale getirilerek sağlıklı bir üretim yapılmalıdır. Hayvanların pazarlanması konusunda güvenilir veya kurumsallaşmış firmalara yönelmelidir. Kooperatifin çiftçinin ürünlerini değerlendirmesi yönünde çalışmalar yapması gerekmektedir. Kooperatif, ortaklarının ürettiği hayvansal ürünleri değerlendirerek hem çiftçiyi korumuş hem de sürdürebilir bir üretim sağlamış olabilir.

Teknolojik gelişimin tarım sektöründe önemi büyüktür. Sanayi sektörünün gelişmesiyle birlikte tarım sektörü de olumlu yönde etkilenmektedir. Bu etkileşim hayvansal ve bitkisel üretimde artışlara neden olmaktadır. Türkiye'nin nüfusunun artması ile gıda sektörü önem kazanmıştır. Bu yüzden birim alandan veya bir hayvandan elde edilen ürün miktarını maksimumda tutmak önemlidir. Kooperatifin tarımsal yöndeki teknolojik gelişimleri çiftçilere aktarması gerekmektedir.

Tarım Kredi Kooperatifi daha fazla çiftçinin üretimine girerek, onları doğru ve sağlıklı üretim yapma noktasında yönlendirmelidir. Tarım başlıca risk içerdiğinden dolayı riski azaltıcı önlemler almaları ve bu konuda çiftçiyi bilinçlendirmesi gerekmektedir. Et fiyatlarının arttığı bu dönemlerde sığır beslemenin öneminin çiftçilere anlatılarak bu yönde teşvik edilmelidir. Hayvancılığın yaygınlaştırılması bölge ekonomisini doğrudan etkileyeceği gibi çiftçilerin ekonomik durumlarını da olumlu yönde geliştirecektir.

5. Kaynaklar

- Akçay, Y., 2006. Tokat-Turhal Sığır Besiciliği İşletmelerinin Yatırım Analizi ve Karlılığının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yayınları, No: 68, 51 s, Tokat.
- Can, M. F., 2018. Türkiye Hayvancılık Politikalarının AB ile Etkileşimi ve Olası Sonuçları. Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi, 13(2), 242-250.
- Çelik Ateş, H., Ermi, T., Örmeci Kart, Ç. M., 2014. Gülbirlik Ortaklarının Kooperatiften Beklentileri, XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 3-5 Eylül 2014, s.1204-1211, Samsun.
- Çiçek, H. ve Sakarya E., 2003. Afyon ili sığır besi işletmelerinde karlılık ve verimlilik analizleri. Lalahan Hayv Araşt Enst Derg, 43(2): 1-13.
- Demir, P., Aksu Elmalı, D., Işık, S., Tazegül, R., Ayvazoğlu C., 2013. Kars ili süt sığırcılık işletmelerinde yem kullanımı ve hayvan besleme alışkanlıklarının ekonomik önemi. Atatürk Üniversitesi Vet. Bil. Derg., 8(3):229-236.
- Diler, A , Koçyiğit, R , Yanar, M , Aydın, R , Güler, O , Avcı, M . 2016. Erzurum ili Hınıs ilçesi sığırcılık işletmelerinde sığır besleme uygulamaları üzerine bir araştırma. Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, 31 (1), 149-156.
- Gündüz, O. ve Dağdeviren, M. 2011. Bafra İlçesinde Süt Maliyetinin Belirlenmesi ve Üretimi Etkileyen Faktörlerin Fonksiyonel Analizi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi, 21 (2), 104-111.
- Kumar, V., Wankhede, K. G., & Gena, H. C. 2015. Role of cooperatives in improving livelihood of farmers on sustainable basis. American journal of educational research, 3(10), 1258-1266.
- Sakarya, E., 1990. Erken kuzu kesimi. Ankara Ticaret Borsası Dergisi, 3(7): 17-20
- Serin, Y. ve Tan, M., 2001. Yem Bitkileri Kültürüne Giriş. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 206, 217 s, Erzurum.
- Soyak, A., Soysal, M.İ., Gürkan, E.K. 2007. Tekirdağ ili süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özellikleri ve bu işletmelerin siyah alaca süt sığırı popülasyonunun çeşitli morfolojik özellikleri üzerine bir araştırma. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 4(3): 297-305.
- Şahsuvaroğlu, L., 1995. Kırsal Kesimde Aile. Karınca Kooperatif Postası, 178, 15-20.
- Yolcu, H. ve Tan, M. 2008. Ülkemiz yem bitkileri tarımına genel bir bakış. Tarım bilimleri Dergisi 14 (3): 303-312.